

SOSYAL DEVLETİN MEŞRUIYETİ*

NERGİS MÜTEVELLİOĞLU

Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

ÖZET

Makalenin konusu, sosyal devletin toplumsal onayını yitirdiği ve ağır bir meşruiyet krizi içinde bulunduğu yönündeki yeni liberal savın ampirik araştırma bulgularına dayanarak irdelenmesidir.

Geçerli hukuk kurallarına uygunluk olarak hukuki meşruluk ve toplum çoğunluğu tarafından onaylanmayı ifade eden sosyo-politik meşruluk, meşruiyet kavramının birbirini bütünleyen iki ana bileşenidir. Bütün çağdaş anayasalarda devlet, demokratik bir sosyal hukuk devleti olarak tanımlandığına, temel hak ve özgürlüklerle birlikte sosyal haklar da güvence altına alındığına, bu düzenlemelerle ilgili bir Anayasa değişikliğinin gündeme getirilmesi söz konusu olmadığına ve olamayacağına göre, sosyal devlet hukuken meşrudur. Diğer taraftan, ampirik araştırma bulguları, 1990'lı ve 2000'li yıllarda da modelin Avrupa ülkelerinin tümünde son derece güçlü bir toplumsal onaya sahip olduğunu kanıtladığına göre, öne sürülenin aksine, sosyal devletin sosyo-politik meşruiyeti de tartışma gerektirmeyecek kadar sağlamdır.

Meşruiyetten yoksun olan, geçerli hukuk kurallarını ve toplumun büyük çoğunluğunun iradesini hiçe sayan, ampirik kanıtlara dayanmayan ve tamamen ideolojik amaçlı olduğu anlaşılan sosyal devlet karşıtı yeni liberal savdır.

Anahtar Sözcükler: *Meşruiyet, sosyo-politik meşruiyet, sosyal devlet, yeni liberalizm*

---

* Bu çalışmaya eleştirileri ve önerileri ile değerli katkılarda bulunan Yrd. Doç.Dr. Uğur Esgün'e teşekkür ederim.

ABSTRACT

The subject of this study is to examine neo-liberal discourse that claim social state has lost its social approval and entered into a legitimacy crisis by relying on empirical research findings.

Legal legitimacy in the sense of compliance with legal norms and socio-political legitimacy implying the approval by majority of the society are two main components of the notion of legitimacy complementing each other. Since the State is defined as a democratic, social state where by social rights are safeguarded together with the fundamental rights and freedoms in all modern constitutions, there is no need for proposals for the amendments of relevant provisions of the constitutions, nor is there doubt for legitimacy.

On the other hand, as the empirical research findings support that the social state model have strong social acceptance in all European Countries, contrary to the neo-liberal discourse, there is no room for a debate on the socio-politic legitimacy of social state. Instead what is deprived of legitimacy is the neo-liberal discourse itself, that tends to be entirely ideologic by neglecting the will of majority of population as well as legal norms and lacking sound empiric proofs.

Key Words: *Legitimacy, Socio-political legitimacy, Social state, Neo-liberalism*

GİRİŞ

1980'lerden bu yana sosyal devlet ve sosyal haklar üzerindeki yeni liberal baskı, güçlü bir sosyal devlet geleneğine sahip olan Avrupa ülkelerini de etkilemektedir. Ancak, bazı alanlardaki ciddi sınırlandırmalara karşın, sosyal devletin kurumsal yapısında büyük gerilemeleri ifade edecek değişiklikler Avrupa ülkelerinde gündeme getirilememiştir. Bugüne dek gayri- safi- yurt- içi hasılaya oranla sosyal harcama kotalarının düşük oranda da olsa yükselmeye devam etmesi, bu tanıyı doğrulamaktadır.

Yeni liberal yaklaşıma göre sosyal devlet, sorun çözmek bir yana her alanda ağır sorunlara yol açmasına ve artık finanse edilemez hale gelmesine bağlı olarak, derin bir meşruiyet krizi içindedir ve tasfiyesi gerekmektedir. Karşı yaklaşıma göre, yeni liberal tezlerin Avrupa'da da

güçlenmiş olmasına karşın, sistemin korunabilmesine yol açan temel etmen, sosyal devletin güçlü bir toplumsal desteğe sahip olmasıdır.

Makalenin amacı, sosyal devletin tasfiyesini gerektirecek boyutlarda bir meşruiyet krizi içinde bulunduğu yolundaki yeni liberal savın irdelenmesidir. Bu amaçla önce kısaca çalışmanın ekseninde bulunan temel kavramlar olarak sosyal devletin ve meşruiyetin anlamı üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde sosyal devletin finanse edilemez hale geldiği, sıfır faydaya karşılık çok yüksek maliyetler doğurduğu ve bunun toplumda tepkilere yol açtığı yönündeki yeni liberal tez ele alınacaktır. Çalışmanın gövdesini oluşturan üçüncü bölümde sosyal devletin meşruiyet krizi savı, modele verilen toplumsal onayla ilgili uluslar arası karşılaştırmaları da kapsayan ampirik bulgulara ve sosyal harcama kotalarının 1990'lı ve 2000'li yıllardaki seyrine bakılarak tartışılacaktır.

1. EKSEN KAVRAMLAR

1.1. SOSYAL DEVLET

Sosyal devletin doğuşuna yol açan dinamikler ve etmenler, işlevleri ve etkileri sosyal devlet varolalı beri tartışılmakta, farklı teorik yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Burada yeni liberalizmin sosyal devlete bakışı kısaca özetlendikten sonra kavram, gözlemlenebilen temel bileşenlerinin ve etkilerinin belirlenmesi ile sınırlı olarak değerlendirilmiştir.

Yeni liberalizmin temsilcilerine göre sosyal devlet “Üst gelir gruplarından alıp düşük gelir gruplarına dağıtan, küçük bir azınlığın her şeyi finanse etmesini bekleyen, toplumun 2/3'sinin, kalan 1/3'nin sırtından yaşamasına neden olan, aslında yatırımlara yönelmesi gereken kaynakların israfına yol açan dev bir yeniden bölüşüm projesidir” (www.mehr-freiheit.de. 2006:3vd). “Bu yeniden bölüşüm sistemi ekonomiye ciddi boyutlarda zarar vermekte, sosyal maliyetler ekonomiyi işlemez hale getirmekte, uluslararası rekabet yeteneğini, ekonomik etkinliği ve verimliliği düşürmekte, işsizliğe yol açmakta, sonuçta eşit olarak dağıtmak istediği pastanın giderek küçülmesine neden olmaktadır. Politikacılar oy avcılığı için, sosyal mesleklerde çalışanlar kendi istihdam alanlarının genişlemesini sağlamak amacıyla sosyal devleti desteklemektedir” (a.k.).

“Sosyal devlet toplumda geçerli değerleri ve kriterleri de dejenere etmekte, yanlış yönde etkilemekte ve değiştirmektedir”(a.k.).“Sosyal erk gerek iktisadi erki, gerekse yurttaşların bireysel özgürlüklerini ve inisiyatiflerini, sorumluluk bilincini tehdit etmektedir” (Biedenkopf, 2001:4).

“Sosyal devlet sürdürülemez hale gelmiştir. Politikacılar istese de istemese de bu sistem finans krizi yüzünden yok olmaya mahkumdur. Onun yerini her yurttaşın kendi yaşamından sorumlu olduğu bir anlayış almalıdır” (www.mehr-freiheit.de:2006:5).

“Devlet, insani yükümlülükleri olan en son mercidir. Yardıma muhtaç olanlar için önce aile, sonra sırasıyla özel yardım örgütleri ve yarı kamusal refah örgütleri sorumlu olmalıdır” (a.k.:4). “Yol açtığı sorunlar nedeniyle sosyal sisteme verilen toplumsal onay giderek zayıflamaktadır” (Biedenkopf,2001:4).

Görüldüğü gibi, yeni liberalizmin sözcüleri, ekonomik etkinliğin ve verimliliğin artması, ülkenin uluslar arası rekabet gücünün gelişmesi, refahın, tam istihdamın sağlanması, ayrıca bireysel özgürlüklerin gelişmesi için sosyal devletin tasfiyesini,liberal devlet modeline geri dönülmesini, sosyal risklerin bireyselleştirilmesini ve özelleştirilmesini istiyorlar. Genel olarak toplumun, özelde gelir dağılımının piyasa tarafından belirlenmesini, bütün sorunları çözecek sihirli formül olarak savunuyorlar.

Sosyal devlet modelinin tarihsel-toplumsal pratik içinde izlenebilen üç ana bileşeni vardır ve onu liberal devletten ayıran bu bileşenlerdir. Bunlardan ilki, devletin ekonomik ve sosyal yaşama sistematik olarak müdahale etmesidir. İkincisi, emekçi sınıfların piyasaya bağımlılığı sonucu varlıklarını tehdit eden sosyal risklere karşı asgari bir varlıksal güvencenin sağlanması için sosyal koruma sisteminin ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesidir. Üçüncüsü, sosyal devletçi edimlerin ve hizmetlerin, toplumun tüm üyeleri için hak olarak düzenlenmesidir. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal alanda müdahalelerde bulunan her devlet, sosyal devlet değildir. Devlet, ekonomik ve sosyal yaşama, belirli kesimlere çıkar sağlamak, ayrıcalıklar, teşvikler yapmak amacı ile de müdahale edebilmektedir. Gerek bu tür, gerekse son amacı “oy maksimizasyonu” olan devlet müdahalelerinin, sosyal devlet konseptinin öngördüğü müdahalecilikle bir ilgisi yoktur. Sosyal devleti diğer müdahaleci devlet sistemlerinden ayıran, müdahalelerin, başta bağımlı çalışanlar olmak üzere, ekonomik ve sosyal bakımdan zayıf durumdakileri güçlendirmeye yönelik olması ve bu desteğin bir “yardım” anlayışına değil, sosyal yurttaşlık haklarına dayanmasıdır.

Sosyal devletçi müdahalenin programatik hedefleri, tam istihdamın ve piyasa ekonomisinin yol açtığı sosyal risklere karşı sosyal güvenliğin sağlanması, bölüşüm politikaları ile bağımlı çalışanlar için asgari bir yaşam standardının (Existenzminimum) garanti altına alınmasıdır (Nullmeier, 2000:1). Bu hedefler, iş ve sosyal güvenlik mevzuatının

çıkarılmasını, uygulamanın yönlendirilmesi ve denetlenmesi için kurumsal yapıların oluşturulmasını ve ülke kaynaklarının önemli bir bölümünün sosyal koruma amacı ile kullanılmasını gerektirmektedir.

Açıklanan bileşenlerinden hareketle ampirik olarak sosyal devlet, piyasa ekonomisinin veri olduğu bir toplumda, devletin geleneksel işlevlerinin yanı sıra belirli tipte faaliyetlerde bulunarak piyasanın serbest işleyişine bağımlı sınıflar lehine müdahale ettiği bir model olarak tanımlanabilir.

Tarihsel süreçte sosyal devlet konsepti sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemlerini ve başlangıçtaki programatik hedeflerini aşan boyutlar kazanmıştır. 20. yüzyıldan bu yana sendikalar, toplu sözleşme özgürlüğü, endüstri ilişkileri de bu kurumlar sisteminin temel önemde öğeleridir (Altvater, 1996:22). Sendikal örgütlenme ve toplu sözleşme sistemi içinde oluşan hareket alanları, iş hukukunun gelişimi, yönetime katılma pratiklerinin yaygınlaşması, işletmelerle sınırlı kalmayan, toplumsal ve siyasal katılım olanaklarını da genişleten etkilere yol açmıştır. Toplumda genel ve mesleki eğitim fırsatlarının genişlemesine ve yaygınlaşmasına bağlı olarak ücretlilerin genel eğitim düzeyinin yükselmesi, bireysel gelişme araçlarını ve olanaklarını da genişletmiştir. Ücretlilerin maddi yaşamlarını piyasadan görece bağımsız olarak sürdürebilmesini sağlayan sosyal güvenceler, aynı zamanda toplumsal çevrelerini kısmen de olsa etkileyebilmelerinin maddi temelini hazırlamıştır (Mütevellioglu,2006).

Uygulamada siyasal-toplumsal yönelimleri, amaç sistemleri, öncelikleri, edimlerinin türü, kapsamı, düzeyi ve niteliği, araçları, kurumsal ve örgütsel prensipleri ve yapıları, finansman kaynakları ve sistemleri, yeniden dağılım yöntemleri vb. açısından farklı sosyal devlet tipleri mevcuttur. Bu konuda E.Andersen'in 1990 yılında yaptığı liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat sosyal devlet şeklindeki üçlü sınıflandırma, kimi eleştirilere uğramasına ve başka tiplerle tamamlanmasına karşın, esas olarak bugün de literatürde kabul görmektedir (Andersen,1990: 85; Heidenreich,2006:34).

1.2 MEŞRUIYET

Meşruiyet, hukuk alanını aşan, pozitif hukuka uygunluğu ifade eden yasallık terimi ile özdeş olmayan bir terimdir. "Pozitif hukuka uygun olan 'yasal' bir yönetim, sosyolojik ve politik açıdan her zaman 'meşru' olmayabilir" (Kapani, 2002:81). Sosyo-politik meşruluk, erkin oluşma biçiminin yanı sıra erk kullanımının toplumda egemen olan değerlerle ve görüşlerle uyum içinde bulunması ve toplum tarafından onaylanması

demektir. Hukuki meşruluk ve sosyo-politik meşruluk meşruiyet kavramının birbirini bütünleyen iki ana bileşenidir (a.k.).

Siyaset bilimi literatüründe özel olarak siyasal erkin elde edilmesinin ve kullanımının niteliği ile ilgili bir kavram olarak kullanılan meşruiyet, daha genel anlamda “Herhangi bir olgunun, olayın, durum ya da davranışın, toplumda yaygın biçimde yerinde, doğru ve haklı bulunmasıdır” (Bozkurt vd., 1998:169). Schröder meşruiyeti, “Olguların, sistemlerin veya davranışların ahlaki ve hukuki bakımdan gerekçelendirilebilirliği ve onaylanabilirliği” olarak kavramlaştırır. (Schröder,2002:2). Lipset’ye göre meşruiyet “Bir sistemin, erkin ya da kurumun, amaca uygunluğu konusunda toplumda inandırıcılık sağlama ve inandırıcılığını koruyabilme yeteneğidir” (Lipset, 1960:64’ten akt.Lexikon der pol., 2003:2).

Yukarıdaki tanımların yanı sıra başka araştırmalarda da topluma egemen olan görüşlerle, prensiplerle ve değerlerle uyum içinde bulunma ve toplumsal kabul görme, meşruiyet kavramının temel ögesini oluşturmaktadır (Ullrich, 2000:1; Nef, 2002:2; Lessenisch ve Hesse, 2004: 34).

Weber, neredeyse tüm kaynaklarda alıntılanan ünlü sınıflandırmasında geleneksel, tanrısal-karizmatik ve yasal-ussal meşruiyet olarak üç meşruiyet tipinden söz etmektedir. Kuşku yok ki çağdaş dünyada bir analiz aracı olarak geçerlilik taşıyan meşruiyet kavramı, bu sınıflandırmada üçüncü tipe giren meşruiyettir. Yasal-ussal meşruiyet tipini diğerlerinden ayıran, meşruiyetin kaynağı olan toplumsal onayın ve desteğin hukuka ve akla dayanması ve demokratik kurallara uygun olmasıdır.

Sosyal devlet üzerine yapılan çok sayıda araştırmada meşruiyet ve toplumsal kabul terimleri, eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Görebildiğimiz kadarı ile yalnızca bir çalışmada sosyal kabul ile meşruiyet arasındaki farka değinilmekte, bunlardan ilkinin toplumda pasif olarak onay bulmayı ima etmesine karşılık, ikincisinin aktif olarak desteklenmeyi anlattığı belirtilmektedir (Nef, 2002:2). Bu vurgu ile de özünde toplumsal kabul ile meşruiyet terimleri arasındaki yakın ilişkinin altı çizilmektedir.

Özel olarak sosyal kabul kavramı üzerine yazılmış bir kitapta bu terim, kabule konu olan ile (ör: Sosyal devlet), kabul derecesine bakılan (ör: ücretli çalışanlar) ve toplumsal bağlam (kontex) arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşim çerçevesinde kavramlaştırılmaktadır (Lucke, 1995:87). Lucke’ye göre sosyal kabul, “Belirli görüşlerin, önlemlerin, önerilerin

veya kararların, verili toplumsal koşullarda tanımlanabilir toplumsal gruplar tarafından onay bulması ve onaylanabilirlik niteliğinin öngörülebilir olmasıdır” (Lucke, 1995:104).

Yukarıdaki açıklamalardan çıkarılabileceği gibi meşruiyet kavramı, salt normatif olmayan, ampirik ve analitik boyutu bulunan bir kavramdır. Analitik bir kategori olarak meşruiyet, bir ölçüm kavramıdır ve meşruiyete konu olanın, ilgililer tarafından ne düzeyde kabul gördüğünü belirleme aracıdır. Diğer taraftan sabit, değişmez bir meşruiyet konsepti, evrensel bir meşruiyet tanımı yoktur. Meşruiyet kıstasları, gerek kavramsal gerek ampirik olarak toplumsal bağlamla ve zamanla birlikte değişime uğrar. Bir toplumsal bağlamda meşru olarak nitelenebilen bir sistem, başka bir tarihte ve toplumsal bağlamda meşruiyet krizi içine girebilir ya da gayri-meşru hale gelebilir. Bu değişim, toplumda egemen değerlerin ve görüşlerin değişiminden kaynaklanabileceği gibi, meşruluğu tartışılan sistemin edimlerine ve uygulamalarına bağlı olarak da ortaya çıkabilir. Her sistem, kendi pratiği ile toplumda meşru olarak kabul görüp görmemesini büyük ölçüde belirler (Kapani, 2002:82;Lexikon der Politik,2003:3). İşte meşruiyet krizi nitelemesi, bir sistemin varlığının ve inandırıcılığının zayıfladığını, geniş toplum çoğunluğu nezdinde tartışmalı hale geldiğini, daha önce var olan toplumsal kabulün erozyona uğradığını ima eder. Meşruiyet krizi, doğrudan sistemin edimlerinden kaynaklanabilir; değişen toplumsal çerçeve koşulların ve/veya toplumda egemen görüşlerdeki ve değerlerdeki değişimin veya bunların bir bileşkesinin ürünü olabilir.

Toplumda egemen olan görüşlerle ve değerlerle çatışan, bu nedenle de genel kabul görmeyen bir siyasal-sosyal sistem, zora ve şiddete başvursa da uzun süre varlığını sürdüremez. Bu açıdan her sosyal sistem, toplumsal onaya gereksinme duyar ve toplum çoğunluğu tarafından desteklenmek, sistemin varlığının temel gerekçesini oluşturur.

Son olarak çalışmamızın konusu bakımından özel önem taşıyan bir noktaya Kapani'ye dayanarak dikkat çekmekte yarar var: Meşruiyet kavramı çağdaş siyaset bilimi literatürünün ve siyasal söylemin güncel terimleri arasında yer alan oydaşma-temel uzlaş (consensus) terimi ile yakın bir anlamsal ilişki içindedir. Oydaşma, kamuyu ilgilendiren bir konu üzerinde toplum üyelerinin büyük çoğunluğu arasında görüş birliğinin bulunmasıdır (Kapani, 2002:86). Buradaki “büyük çoğunluk” nitelemesi ile kastedilen, “ % 50'nin biraz üzerinde basit bir çoğunluk değildir. Temel anlaşmanın varlığından söz edebilmek için, toplum

üyelerinin önemli bir kesimi (belki en azından % 75'i) arasında fikri birliğin bulunması gerekir” (a.k.).

2. SOSYAL DEVLETİN FİNANSMAN SORUNLARI ÜZERİNE YENİ-LİBERAL SAVLAR VE GERÇEKLER

Son 25 yıldır Avrupa’da sosyal devletin, giderleri artarken gelirlerinin azalmasından kaynaklanan finansman sorunları bulunduğu doğrudur. Bu sorunlar gerekçe gösterilerek sosyal güvenlik primlerinin ve vergilerin yükseltilmesi toplumsal tepkilere yol açmaktadır. Bu olgular, sosyal devletin meşruiyet krizi savının gerekçelendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Yeni liberal bakışa göre, ünlü fayda-maliyet analizi açısından sosyal devlet bilançosunda fayda hanesinin boş olmasına karşılık, maliyet hanesinde yüksek maliyetlerle birlikte yaşamsal önemde zararlar görülmektedir ve sosyal devlet artık finanse edilemez hale gelmiştir.Çünkü,

1.Sürekli yükselen sosyal harcamalara paralel olarak işgücü maliyetlerinin aşırı yükselmesi, piyasanın yapısının ve dinamiklerinin bozulmasına, devletin borçlanmasına, sermaye kaçışlarına, uluslar arası rekabet gücünün zayıflamasına ve diğer yıkıcı sonuçlarına bağlı olarak işsizliğe neden olmuştur. Böylece sosyal devlet, yapısı gereği bindiği dalı kesmiş, harcamaları artarken gelirleri azalmıştır.

2.Sosyal devlet gerçekten muhtaç olanları desteklemek yerine herkes için bir “Tam kasko” ve “24 saat sosyal güvenlik hizmeti” sağlayarak toplumda “yapısal nitelikte ve kronik bir sosyal talep enflasyonu” doğurmuştur. Edimlerini gereksiz derecede artırarak, toplumu kendisine bağımlı hale getiren yapay gereksinimler yaratmıştır. Sonuç olarak hantal ve devasa bir güce dönüşmüş ve bürokratikleşmiştir. Bu yapı ile bir yandan vesayetçi bir anlayışla yurttaşların bireysel özgürlüklerini kısıtlamakta, bireysel sorumluluk bilincini ve insiyatifini köreltmekte bir yandan da bunun maliyetlerini topluma ödetmektedir.

3.Özellikle nakdi olarak sunulan sosyal desteklerin, -asında gereksinmesi olmayanların yararlanması anlamında- ciddi boyutlarda istismarı söz konusudur. Devlet edimlerinden yararlanmanın bir denetim sistemine bağlı olmaması ve “hak” olarak görülmesi istismarı körüklemektedir.

4.Çalışan, üreten, verimli olan genç nüfustan çalışmayanlara, özellikle de yaşlı ve emekli nüfusa gereğinden fazla kaynak aktarılması, adil değildir; herkesin kendi yaşamından sorumlu olması prensibi ile

çelişmektedir ve kuşaklar arası çatışmaya yol açmaktadır. Aynı zamanda yaşlı nüfus payındaki artışa bağlı olarak özellikle hastalık sigortası alanında ortaya çıkan “maliyet patlaması”, sosyal güvenlik sistemini sürdürülemez hale getirmiştir.

Her biri ayrı bir araştırma alanı olan bu savların tümünün burada irdelenmesi kuşkusuz mümkün değildir. Literatürde bu ve benzeri yeni liberal savların ampirik bulgulara dayanarak tartışıldığı çok sayıda araştırma da vardır. İkinci sav yeni bir araştırmada belirli yönleri ile incelenmiştir (Mütevellioğlu,2006) ve birinci sav ayrı bir araştırma konusu olarak not edilebilir. Dördüncü savı yanırlayan bulgular kısmen bu çalışmanın bir sonraki bölümünde yer almaktadır. Bu nedenle burada kısaca, üçüncü savla ilgili ampirik bulgulara ve sosyal devletin finansman sorunlarının gerçek kaynaklarına değinmekle yetinebiliriz.

Birçok araştırmada sosyal devlet edimlerinin istismarı konusunda aynı sonuçlara varılmaktadır: Büyük çapta,kitlesele bir istismardan söz edilemez; ayrıca istismar kategorisinde sayılabilecek yararlanmaların toplam maliyeti, sosyal devlet bütçesini etkileyecek çapta değildir (Butterwege,2006:3;Müller,2005:187 vd.; Frieling, 2001:7). Bu savın ısrarla tekrarlanmasının nedeni, yüksek kar ve kazanç elde edenlerin çok düşük gelir vergisi beyanlarında bulunarak, subvansiyonlardan yararlanarak devlet bütçesi üzerinde gerçek anlamda yük oluşturan istismarlarını dikkatlerden kaçırmaktır (Butterwege,a.k.).

Gerçekte sosyal devletin finansmanı ile ilgili sorunlar iki ana nedene bağlanarak açıklanabilir. Birincisi, 20. yüzyılın son çeyreğinden bu yana süregelen ve küreselleşme olarak tanımlanan süreçte ortaya çıkan ekonomik ve teknolojik değışikliklere ve izlenen politikalara bağlı olarak, üretim süreçlerinde, çalışma ilişkilerinde ve emek piyasasında meydana gelen köklü dönüşümlerdir. Sanayi toplumunun hizmet toplumuna dönüşmesi ile birlikte sanayi üretimi ve istihdamı gerilemiş, kapitalizm artık istihdam yaratmayan bir sistem haline gelmiştir. İşsizlik ve yoksulluk artmış ve dünya genelinde kronikleşmiştir. Üretim süreçlerindeki değışikliklerle birlikte uygulanan kuralsızlaştırma – esnekleştirme politikalarına bağlı olarak, tam zamanlı-standart çalışma ilişkilerinin yerini giderek esnek istihdam biçimleri almaktadır. Esnek çalışma ilişkileri, istihdamdakiler açısından yeni sosyal güvencesizlikler ve daha fazla sosyal koruma gereksinmesi doğurmaktadır. Geçici veya kısmi zamanlı, a-tipik işlerde çalışanlar, yeterli bir emek geliri elde etmedikleri, daha güvencesiz koşullarda çalıştıkları ve tam zamanlı çalışanlara kıyasla daha sınırlı sosyal haklara sahip oldukları için “istihdamdaki yoksullar” olarak nitelenmektedir.

Özetlemek gerekirse küreselleşme ile birlikte gelişmiş kapitalist ülkelerde de uzun süreli işsizlik ve görece yoksulluk tırmanmış ve yapılaşmış ayrıca yeni yoksulluk türleri ve yapıları yaygınlaşmıştır. Bu sorunların sosyal devlet bütçesi üzerindeki yansımaları, sosyal desteğe gereksinme duyanların sayısındaki ve oranındaki artışla eş zamanlı olarak, sosyal devlet gelirlerinin azalmasıyla somutlanmaktadır.

Sosyal devlet bütçesini zorlayan ikinci ana neden, gelişmiş kapitalist ülkelerin demografik yapısında ortaya çıkan ve kalıcı olduğu anlaşılan bir dizi dönüşümün gerçekleşmesidir. Yaşlı ve emekli nüfus payının artışı, ortalama yaşam süresinin uzaması ile emeklilikte geçen yaşam süresinin geçmişe kıyasla iki katına yükselmesi, endüstrileşmeye ve ekolojik dengelerin bozulmasına bağlı hastalıkların yaygınlaşması, doğum oranlarının düşmesi, tek kişilik hanelerin ve tek yetişkinli çocuklu hanelerin genel nüfus içindeki oransal payının önemli ölçüde yükselmesi, demografik yapıdaki başlıca değişimlerdir. Toplumun yaşlanması sonucu istihdamdaki nüfus içinde gençlerin oranı düşmüş, kadınların ve yaşlıların payı yükselmiştir. Bunlarla birlikte batı toplumlarının yaşam formlarında ve kültürlerinde, özellikle aile yapısında ortaya çıkan değişimler, sosyal devlet edimlerine gereksinme duyan kadın ve çocuk nüfus oranının artmasına yol açmaktadır.

Bütün bu değişimlere ve sorunlara bağlı olarak, sosyal güvenlik ve sağlık sistemlerinin prim gelirleri azalırken aynı zamanda harcamaları artmaktadır. Daha açık bir anlatımla ücretli çalışanların giderek genişleyen bir kesiminin sosyal devlet edimlerine gereksinmesi ve talebi artarken, sosyal devlet bütçesine katkıları azalmaktadır. Emek arzı ve talebindeki, işgücünün, istihdamın ve işsizliğin bileşimindeki ve niteliğindeki değişimler, reel ücretlerdeki artışın yavaşlaması veya durması ve diğer emek piyasası oluşumları da, sosyal devletin bütçe dengelerini sarsan güçlü etkilere yol açmaktadır. Çalışanların ücretlerinden yapılan prim kesintilerinin önemli oranlarda yükseltilmesi ve genel olarak toplum üzerindeki vergi yükünün ağırlaşması, ana kaynaklarına değinilen finansman sorunlarının bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu dışsal etmenlerin yanı sıra sistemin yapısından kaynaklanan kimi sorunlar da bulunmaktadır. Gerek sağlık gerekse sosyal güvenlik sisteminin işleyişi içindeki aksamalar, tekrarlar, boşluklar ve organizasyon hataları da gereksiz maliyet artışları doğurmaktadır. Diğer taraftan sosyal devlet hizmetlerinden yararlanmanın ön koşulu olan süreçler, yararlananlar bakımından kimi alanlarda gereksiz derecede uzun ve karmaşıktır. Ayrıca sosyal koruma sisteminin toplumun

demografik yapısındaki dönüşümlerin ve emek piyasasında ortaya çıkan değişimlerin gündeme getirdiği yeni gereksinmelere ve koşullara uyum sağlamasını zorlaştıran yapısal boşlukları da bulunmaktadır.

Burada bir kez daha vurgulamak gerekiyor. Sosyal devletin finansman sorunlarının temel kaynağı, küreselleşme sürecinde ortaya çıkan dönüşümlerle birlikte işsizliğin, yoksulluğun ve kısmi çalışmanın yapılaşmasıdır (Butterwege,2003:5). Sosyal devletin finansman sorunları “kendiliğinden” değişen çerçeve koşulların ürünü değildir. Hem sosyo-ekonomik çerçeve koşulların değişiminden, hem de özel olarak sosyal koruma sisteminin bütçe dengelerinin bozulmasından uygulanan liberal ekonomik politikalar sorumludur.

3. AMPİRİK BULGULARA GÖRE SOSYAL DEVLETİN MEŞRUIYETİ

Sonuç olarak son yıllarda, sosyal koruma sistemi için daha yüksek prim ve vergi ödeyenler, eskiye kıyasla daha az hizmet alıyor ve bu durum toplumda yakınmalara ve tepkilere neden oluyor. Bu olgular, yeni liberallerin öne sürdüğü gibi sosyal devletin toplum tarafından artık desteklenmediğini mi gösteriyor?

Bu sorunun yanıtını aramak üzere, batı toplumlarında halkın devlet modeli tercihleri konusunda, ulusal ölçekte ve uluslar arası karşılaştırmalara dayanan çok sayıda araştırma yapılmıştır. Uluslar arası bir sosyal araştırma programı -International Social Survey Programme (ISSP)- çerçevesinde 1985’de Almanya’da yapılan, daha sonra 1990 ve 1996 tarihlerinde tekrarlanan bir ampirik araştırma setinin sonuçları bu bağlamda özellikle anlamlıdır. Araştırmanın konusu özelde istihdamdaki nüfusun ve genel olarak toplum nüfusunun sosyal devlete ilişkin tutumlarının belirlenmesidir.

Araştırma sonuçlarına geçmeden, çizelgeyle ilgili kısa bir açıklama yapmakta yarar var: Yukarda da değindiğimiz gibi, sosyal koruma ağının kapsadığı toplum kesimlerinin yaygınlığı, kapsanan sosyal risklerin türleri, sağlanan sosyal koruma düzeyi, ilgililerin hak kazanma koşulları gibi kriterlere ve bu alanlardaki farklılıklara temel oluşturan farklı ön kabullere göre değişik sosyal devlet modelleri söz konusudur (Andersen,1990:85;Heidenreich, 2006:34). 1990’dan bu yana literatürde esas olarak geçerliliğini koruyan sınıflandırmaya göre, kapitalist ülkelerde uygulanan en gelişmiş sosyal devlet modeli, sosyal demokrat sosyal devlet modelidir. Ondan bir geri sırada muhafazakar demokrat ve üçüncü sırada liberal sosyal devlet modeli vardır. Sosyalist devlet modeli ise, yapısal olarak farklı kabullere dayandığı için sosyal koruma sisteminin ve sosyal hakların nitelik ve kapsam olarak sosyal demokrat

sosyal devletten daha ileri olduğu bir modeldir.Bu model Ekim 1989'a kadar Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde uygulanmıştı. Federal Almanya'da uygulanan sosyal devlet modeli muhafazakâr-demokrat sosyal devlet geleneğine dayanmaktadır. Buna karşılık İskandinav ülkelerinde benimsenen sosyal devlet modeli sosyal demokrat modelin uygulama örnekleri arasında sayılmaktadır. İzleyen çizelgede, Almanya'da işteki statüsüne ve nitelik düzeyine göre sınıflandırılan istihdamdaki nüfusun, bu modeller karşısındaki tercihlerine ilişkin araştırma bulguları özetleniyor:

Çizelge 1 : Almanya'da istihdamdaki nüfusun sosyal devlet modeli tercihi:* 1985-1996 (%)

İstihdamdaki kesim	Tercih edilen Sosyal devlet modeli		
	Muhafaz. Sosyalist	Demokrat	Sosyal Demokrat
Eski eyaletler 1985			
Niteliksiz işçiler	5	62	33
Nitelikli işçiler	8	62	30
Manuel ve rutin olm. işlerde çal.	12	63	25
Sosyal hizmetler-Hizmet sınıfı	12	65	23
Küçük burjuvalar	22	54	25
Uzmanlar-Hizmet sınıfı	25	71	4
Yönetici Hizmet sınıfı	25	69	6
Eski eyaletler 1996			
Niteliksiz işçiler	12	59	29
Nitelikli işçiler	16	57	28
Manuel ve rutin olm. İşlerde çal.	18	58	24
Sosyal hizmetler-Hizmet sınıfı	19	57	25
Küçük burjuvalar	23	50	27

Uzmanlar-Hizmet sınıfı	25	64	11
Yönetici Hizmet sınıfı	31	59	9
Yeni eyaletler 1996			
Niteliksiz işçiler	4	27	69
Nitelikli işçiler	5	23	72
Manuel ve rutin olm. İşlerde çal.	2	34	65
Sosyal hizmetler-Hizmet sınıfı	7	23	70
Küçük burjuvalar	11	43	46
Uzmanlar-Hizmet sınıfı	12	36	52
Yönetici Hizmet sınıfı	4	30	65

*Eski-yeni eyaletler ayrımı birleşme öncesi F.Almanya-Demokratik Almanya Cumhuriyeti içinde kalan eyaletleri ifade etmektedir.

Kaynak: International Social Survey Programme (ISSP)1985-1996'dan akt: WZB-Mitteilungen Nr:93, September 2001, s.14, çizelge 2.

Çizelgede görüldüğü gibi gerek 1985'de gerekse 1996'da eski eyaletlerde istihdamdaki nüfusun bütün alt grupları tarafından ilk sırada sosyal demokrat sosyal devlet, ikinci sırada sosyalist devlet ve üçüncü sırada bunlara kıyasla daha sınırlı bir sosyal koruma sağlayan model olarak muhafazakar- demokrat sosyal devlet tercih edilmektedir. Başka türlü ifade edilirse,1985'te, eski eyaletlerde niteliksiz işçilerin % 95'i ve nitelikli işçilerin % 92'si Almanya'da uygulanmakta olan sosyal devlet modelinden daha da ileri sosyal koruma sağlayan devlet modellerini tercih ettiğini belirtmektedir. Bu oranlar 1985'ten 1996'ya bir parça gerilemiş olmakla birlikte 1996'da da sırası ile %88 ve % 76 gibi çok yüksek düzeylerdedir. Geçmişte Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne bağlı eyaletleri ifade eden yeni eyaletlerde ise, 1996'da istihdamdaki nüfusun bütün alt gruplarında sosyalist devlet modeli tercihi ilk sıradadır (Niteliksiz işçilerin %69'u ve nitelikli işçilerin %72'si). Sosyal demokrat sosyal devlet modeli tercihi ikinci sırada yer almaktadır ve muhafazakar demokrat sosyal devlet modelini tercih edenler, niteliksiz işçilerde %4 ve nitelikli işçilerde %5 gibi çok düşük oranlardadır.

Aynı araştırma seti içinde ayrıca kamuoyunun devlet modeli tercihleri sorulmuş ve yanıt seçenekleri arasında "sosyal devlet dışı devlet" e de

yer verilmiştir. İzleyen çizelgede bu soru ile ilgili araştırma bulguları görülmektedir:

Çizelge: 2 : Almanya' da halkın sosyal devlet modeli tercihi 1985-1996 (%)

Tercih edilen sosyal devlet modeli	Eski Eyaletler			Yeni Eyaletler	
	1985	1990	1996	1990	1996
Sosyal devlet dışı devlet	2	2	2	3	1
Muh.- demokrat s.d.	10	14	15	1	4
Sosyal demokrat s.d.	61	56	57	20	27
Sosyalist devlet	27	29	26	76	68
Diğer *	5	7	6	3	3

*Toplam örneklemin yüzdesi olarak.

Kaynak: International Social Survey Programme (ISSP)1985-1996'dan akt: WZB-Mitteilungen Nr:93, September 2001, s.14, çizelge 1.

Çizelgenin ortaya koyduğu en çarpıcı bulgu, eski eyaletlerde “sosyal devlet dışı devlet” tercihinde bulunanların 1985’den 1996’ya %2 gibi çok düşük bir oranda sabit kalmasıdır. Bir önceki çizelgede olduğu gibi, sosyal demokrat sosyal devlet birinci sırada yer almakta ve onu sırası ile sosyalist devlet ve muhafazakar demokrat sosyal devlet tercihleri izlemektedir. Yeni eyaletlerde ise 1996’da sosyal devlet dışı devlet seçeneği %1’lik, muhafazakar demokrat model %4’lük, sosyal demokrat sosyal devlet %27’lik ve sosyalist devlet %68’lik bir tercih payına sahiptir.

Sosyal devlete ilişkin tutumların ve bu tutumların bireylerin gelir düzeyi, cinsiyeti, işteki statüsü gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği Gooby-Taylor’un (2001) uluslararası karşılaştırmalı araştırması da ilginç bulgular sunmaktadır. Araştırma Avrupa ülkelerinin tümünde kamuoyunun çok yüksek bir oranının sosyal devlet hizmetlerinin sürdürülmesini istediğini göstermektedir. Ancak hizmetlerin bugünkü standartlarda sürdürülebilmesi için vergilerin ve diğer katkıların

artırılması konusunda, kamuoyunun aynı oranda olumlu bir tutum içinde olmadığı saptanmıştır. Araştırmanın diğer bir önemli bulgusu, değişik ülkelerde uygulanan sosyal devlet sistemleri arasındaki farklılıklardan çok, cinsiyet, gelir düzeyi istihdam türü gibi değişkenlerin sosyal devlet tercihleri açısından belirleyici rol oynadığının saptanmasıdır. Kadınlar erkeklere, düşük gelirli yüksek gelir düzeyindekilere, yarı zamanlı işlerde çalışanlar tam zamanlı çalışanlara, kamuda çalışanlar, özel sektördekilere göre, sosyal devlet programlarını daha yüksek bir oranda desteklemektedir. Diğer taraftan, gelişmiş bir sosyal devlet sistemine sahip olmayan ülkelere kıyasla, güçlü sosyal devlet sistemlerine sahip Kıta Avrupası ülkelerinde sosyal devlete daha fazla sahip çıkılmaktadır (a.k.).

Uluslar arası karşılaştırmalara dayanan başka araştırmaların sonuçları da Gooby'nin bulguları ile uyumludur (Jens,2002b:26). Sosyal devlet modelinin gelişmişlik derecesi ile birlikte, devletçi yeniden bölüşüm politikalarına verilen toplumsal onay düzeyi de yükselmektedir. İskandinav ülkeleri sosyal devlete verilen toplumsal onayın en yüksek olduğu ülkelerdir (a.k.).

Almanya İstatistik Kurumunun (AİK) daha yeni bir araştırması ile de sosyal devletin meşruiyet krizi savı konusunda önemli bulgular elde edilmiştir. Sosyal güvenliğin sağlanması Almanya'da sosyal devletin temel işlevi olduğu için, araştırmada sosyal güvenlik alanındaki devlet faaliyetlerinin desteklenmesi, sosyal devletin onaylanmasının temel göstergesi olarak kabul edilmiştir (Statist. Bundesamt, 2004:653). Araştırma kapsamındakilerin çizelgede yer alan soruya verdikleri yanıtların cinsiyete, yaş gruplarına, işteki statüye, ideolojik ve siyasal tercihlere göre dağılımı aşağıdaki gibidir. ([Çizelge 3 için tıklayınız](#))

Görüldüğü gibi, temsil yeteneği bulunan bu araştırmada da sosyal devlet,2000 yılında Almanya'nın eski eyaletlerinde % 85, yeni eyaletlerinde % 93 gibi çok yüksek oranlarda onaylanmaktadır. Yanıtların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, erkeklere göre kadınların, işteki statü açısından da diğer çalışan kategorilerine göre bağımlı çalışanların sosyal devleti daha fazla destekledikleri görülmektedir. İdeolojik ve siyasal tercihlere bağlı farklılıklar olmasına rağmen, bütün alt gruplarda sosyal devlet, %75'in üzerinde bir çoğunluk tarafından onaylanmaktadır. Asıl vurgulanması gereken sonuç, onay düzeyinin yaş grupları arasındaki dağılımıdır. 2000 yılında genç yaş grubundakilerin batıda %91'inin ve doğuda %93'nün devletin sosyal risklere karşı güvence sağlaması gerektiği görüşünü paylaşması, yeni

liberalizmin bir başka tezini yalanlıyor. Sosyal devletin aktif nüfustan bağımlı nüfusa, özellikle de gençlerden yaşlılara doğru -gençlere rağmen- büyük kaynaklar aktardığı, böylece kuşaklar arası adaletsizliği ve çatışmaya yol açtığı, bu nedenle de sosyal devletin meşruiyet krizinin derinleştiği savı, bu araştırma bulgusu karşısında dayanaksız kalıyor.

Sosyal devlet, yalnızca Almanya, İskandinav ülkeleri, İsviçre ve Avusturya'da değil, Avrupa ülkelerinin tümünde geniş bir toplumsal onaya ve desteğe sahiptir. Gerek ulusal düzeyde gerçekleştirilen, gerekse uluslar arası karşılaştırmalara dayanan daha yeni araştırmalarla da bu yönde bulgular elde edilmiştir (Lippl, 2001:10; Jens, 2002b:26; Nef, 2002:11; Statistisches Bundesamt, 2004:654; Lessenisch ve Hesse, 2004:34; Starkle, 2003:4).

Sosyal devlete verilen toplumsal onayla ilgili araştırma bulgularını, konumuz açısından özel önem taşıyan başka bir veriye, 1980-2003 aralığında Avrupa'da sosyal harcama kotalarının seyrine bakarak tamamlamakta yarar var:

Çizelgede görüldüğü gibi ([Çizelge 4 için tıklayınız](#)) 1980-2003 arası dönemde sosyal harcama kotalarında on beş Avrupa ülkesinden sadece üçünde (İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) birkaç puanlık bir gerileme olmasına karşılık, AB ortalamasında 1990'dan 2003'e %3 dolayında bir artış gerçekleşmiştir. Bu bulgudan hareketle çıkarmamız gereken iki önemi sonuç var:

1.Sosyal devletin maliyetlerinin giderek yükseldiği, özellikle son yıllarda artık kabul edilemez duruma gelen bir "maliyet patlaması" yaşandığı yönündeki yeni-liberal tez ampirik olarak doğrulanmıyor. Yükselen ve kronikleşen işsizliğe ve gündemdeki diğer sosyal sorunlara rağmen 23 yıllık dönemde sosyal devlet harcamalarının payında büyük bir değişim gerçekleşmemiştir. Ayrıca sosyal maliyetlerin işsizlik, hastalık, yaşlılık v.b. sosyal risklere ayrılan fonlar açısından dağılımına bakılınca (Bkz.:www.sozialpolitik-aktuell.de/docs/), yeni-liberal tezleri yanırlayan başka bir bulgu gözleniyor. Yaşlı nüfus payındaki artış, öne sürülenin aksine hastalık sigortası maliyetlerinde bir "patlama" yaratmamış; hemen hemen sabit kalmıştır. Burada sosyal devletin gençlerden alıp yaşlılara aktararak "kuşaklar arası çatışmaya yol açtığı" tezinin temelsizliği ve demogojik niteliği bir kez daha ortaya çıkıyor.

2. İzlenen dönemde sosyal devlet karşıtı ideolojik ve siyasal söylemin son derece güç kazanmasına karşın, sosyal harcama kotalarında bir gerileme olmayışından hareketle bir başka önemli sonuca varabiliriz: Yeni liberalizm, özellikle 1990'lardan bu yana siyasi

gücünü büyük ölçüde artırmasına rağmen, sosyal harcama kotalarının ulusal gelir içindeki payında bir gerileme sağlanamamıştır. Diğer bir ifade ile yoğun baskıya ve çabalara rağmen, sosyal devletten liberal devlete doğru ciddi boyutlarda bir gerileme gerçekleştirilememiştir (Hensche, 2005:448; Lessenisch ve Hesse, 2004: 74). Avrupa ülkeleri genelinde, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanlar için yapılan kamusal harcamalar, en azından aynı düzeyde devam etmiştir. Belirli sosyal devlet edimleri ve hizmetleri sınırlandırılrsa da, bu genel olarak sosyal harcama oranlarının azalmasına yol açacak boyutlarda olmamıştır. Çünkü sosyal devletin tasfiye edilmesi gerektiğini söyleyen politikacılar dahi, Talos ve Fink'in (2001:23) söylediği gibi buna cesaret edememiştir. Bu yönü ile bulgu, yeni liberalizmin söylem düzeyinde elde ettiği egemenliğe karşın, minimum devlet önermesinin –hiç değilse bugüne kadar ve hiç değilse Avrupa’da – radikal düzeyde uygulanamaz olduğunu kanıtlamaktadır.

4. AMPİRİK BULGULARIN ANLAMI ÜZERİNE BİRKAÇ TEMEL SAPTAMA

Son yirmi beş yıldır dünyada sosyal devleti bütün ekonomik sorunların sorumlusu ilan eden ve ısrarla tasfiye edilmesi gerektiğini savunan, olumlu ekonomik ve toplumsal sonuçlarını yok sayan güçlü bir kampanya sürdürülüyor. Aynı dönemde, daha önce değindiğimiz nedenlere bağlı olarak, çalışanların ve genel olarak toplumun taşıdığı prim ve vergi yüklerinin ağırlaşmasının yanı sıra, sosyal devlet hizmetlerinde yetersizliklerin ve boşlukların ortaya çıkması da söz konusudur. Bütün bunlara karşın, pek çoğu içinden ancak birkaçına göz atabildiğimiz ampirik araştırma sonuçları, sosyal devletin toplumsal meşruiyetini yitirdiği yönündeki yeni-liberal savları doğrulamıyor. Öne sürülenin aksine sosyal devlet başta bağımlı çalışanlar olmak üzere, %90'lara varan büyük toplum çoğunluğu tarafından onaylanıp destekleniyor. Bu güçlü destek hangi etmenlerle açıklanıp yorumlanabilir?

Sosyal devletin gördüğü yüksek toplumsal kabulün temel dayanağı, yapısal olarak işsizlik yoksulluk ve güvensizlik üreten kapitalist bir sistemde, büyük toplum çoğunluğu tarafından “kolektif bir sosyal güvenlik sistemine, kamusal olarak organize edilen ve taşınan bir sosyal dengeleme ağına varlığına duyulan gereksinmedir ” (Lessenisch ve Hesse, 2004:34). Sosyal devleti onaylamakla toplum, bu gereksinmeyi görece de olsa karşılayan bir devlet modelinden liberal devlet modeline geri dönüş baskılarına karşı olduğunu söylemektedir. Sosyal devletin işlevlerinin aile, gönüllü örgütler vb. devlet dışı toplumsal birimler

tarafından yerine getirilmesi yönündeki yeni liberal önermeyi reddetmektedir.

Gördüğü yüksek toplumsal kabul, sosyal devletin varlık nedenini oluşturan amaçların, yol açtığı etkilerin ve sonuçların toplum çoğunluğu tarafından desteklendiğini kanıtlıyor. Sosyal devlet uygulamasının başarılı bulunduğunu, gündemine aldığı yoksullukla mücadele, varlıksal güvenceyi bugün ve gelecekte herkes için garanti altına alma, çalışma koşullarını iyileştirme ve yaşam standartlarını yükseltme, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerini geliştirme v.b. alanlarda sağladığı gelişmelerin desteklendiğini gösteriyor (Jens, 2002b:24; Lessenisch ve Hesse, 2004:72 vd.).

Diğer taraftan, toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul görmesi, sosyal devletin toplumda yaygın olan değerlerle ve prensiplerle uyum içinde olduğunun ve toplumda adil ve inandırıcı bulunduğunun kanıtıdır (Lessenisch ve Hesse, 2004:73). Bireyci-maddi değerlerin Avrupa genelinde giderek daha da güç kazanmasına karşın, sosyal devlet eli ile sağlanan sosyal dayanışmanın sürdürülmesi konusundaki genel toplumsal oydaşmanın devam ettiğinin göstergesidir.

Yüksek toplumsal onay, artan prim ve vergi yüklerinin yakınmalara ve tepkilere yol açsa da, öne sürülenin aksine, toplumda bir zorlama ve dayatma olarak algılanmadığının, sosyal devletin çerçeve koşullarındaki değişimden kaynaklanan zaaflarının ve yetersizliklerinin modele mal edilmediğinin, sistemin kendi yapısından kaynaklanan sorunların katlanılabilir bulunduğunun kanıtıdır.

İlk bölümde yürürlükteki hukuk kurallarına uygunluk anlamında hukuki meşruluğun ve toplum çoğunluğu tarafından onaylanmayı ifade eden sosyo-politik meşruluğun, meşruiyet kavramının iki ana bileşeni olduğunu belirtmiştik. Bütün çağdaş anayasalarda devlet, demokratik bir sosyal hukuk devleti olarak tanımlandığına, temel hak ve özgürlüklerle birlikte sosyal haklar da güvence altına alındığına, bu düzenlemelerle ilgili bir Anayasa değişikliğinin gündeme getirilmesi söz konusu olmadığına ve olamayacağına göre, sosyal devlet hukuken meşrudur. Ampirik bulgularla kanıtlandığı gibi, 1990'lı ve 2000'li yıllarda da sosyal devlet modeli, Avrupa ülkelerinin tümünde son derece güçlü bir sosyo-politik meşruiyete sahiptir.

SONUÇ

Sosyal devletin meşruiyet krizi savı, yeni-liberal iktisat ve siyaset kuramının temel kabulleri ile gerekçelendirilerek kendi kendisini kanıtlamaya çalışan, ampirik bulgularla doğrulanmayan bir savdır. Meşruiyetten yoksun olan, geçerli hukuk sistemini ve büyük toplum çoğunluğunun iradesini hiçe sayan sosyal devlet karşıtı yeni liberal kampanyadır; daha temelde yapısal olarak eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk üreten bir sistemin kuramı olan yeni liberal anlayıştır.

Sosyal devlet üzerine yapılan hararetle tartışmaya özünde çok yüksek miktarlara ulaşan bir kaynağın bölüşümü sorunu olarak bakıldığında yeni liberalizmin sözcülerinin modeli boy hedefi haline getirmesinin, yapay bir meşruiyet krizi yaratmaya çalışmasının ve ısrarla tasfiyesini istemesinin nedeni daha iyi anlaşılabilir. “Ne kadar sosyal devletin taşınabilir olduğu” da bir bölüşüm sorunudur ve dolayısıyla toplumsal güç dengelerine göre belirlenecek siyasal bir karardır.

Yeni liberalizmin Avrupa’da da güçlenmiş olmasına rağmen, sosyal koruma sisteminin esas olarak korunabilmesini sağlayan temel etmen, sosyal devletin güçlü bir toplumsal desteğe sahip olmasıdır. İki dünya savaşını, çok sayıda hükümet değişikliğini ilke olarak hep güçlenerek geride bırakan sosyal koruma sistemi, Avrupa ülkelerinde topluma mal olmuştur; hukuk normları ile garanti altına alınmıştır ve öyle kolayca tasfiye edilmesi mümkün değildir.

Bu çalışmada sosyal devletin meşruiyet krizi savının temelsizliği, toplumsal kanaatleri ölçen ampirik araştırma bulgularına dayanarak gösterilmiştir. Sosyal devlet modelinin meşruiyetini, kuramsal çalışmalarla nedensel-süreçsel-tarihsel eksenlerden de kanıtlayan araştırmalar yapılabilir ve yapılmaktadır.

Sosyal devlet konseptinin meşruluğunun vurgulanması, dönemsel bir önem de taşımaktadır. Uluslar arası büyük sermayenin yeni fırsatlara sahip olduğu, ulus ötesi yedek işgücünü dilediği gibi sömürdüğü ve kendisini ulus içi emekçi sınıflara ödün vermek zorunda görmediği yeni dünya düzeninde liberal devlete karşı sosyal devlet özellikle meşrudur.

Pazar ekonomisi eşitsizliklerin, işsizliğin, yoksulluğun ve güvensizliğin kaynağıdır. Sosyal devlet modelini liberal devlete karşı seçenek kılan, verili toplumsal formasyonda kamusal olarak organize edilen ve taşınan bir sosyal dengeleme sistemine, toplumsal katılım kanallarının emekçi sınıflar için görece açık tutulmasına duyulan sosyal gereksinmedir. Sosyal devletin meşruiyetini vurgulamak, bu gereksinmeyi bir nebze de

olsa karşılıyan bir sosyal koruma sisteminden liberal devlet modeline geri dönüş baskılarına karşı durmakla özdeştir.

KAYNAKÇA

Altvater, E. (2006) *Was heisst und zu welchem Ende betreiben wir Kapitalismuskritik, Abschiedsvorlesung am OSI der FU Berlin*, <http://www.lebenshaus-alb.de/mt/Archives/003507.html>

Altvater, E. (1996) "Ist der Kapitalismus ohne Alternative?", *Neue Gesellschaft-Frankfurter Hefte*, Februar : 18- 25

Andersen, G.E. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge

Bontrup, H.J. (2003) "Unterminierung des Sozialstaats durch neo-liberale Wirtschaftspolitik" *Zeitschrift Marxistische Erneuerung*, 10/2003, <http://www.linksnet.de/artikel.php?id=998>

Biedenkopf K. (2001) *Sozialmacht bedroht die persönliche Freiheit* www.sachsen.de/de/bf/reden_und_interviews/reden01/FAZ1606.htm

Bozkurt Ö., Ergun T., Sezen S. (1998) *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, TODAİE Yay., Ankara

Butterwege, C. (2003) "Krise, Umbau und Zukunft des Sozialstaates", *Sozialistische Politik und Wirtschaft*, Juli/August ; <http://www.linksnet.de/artikel.php?id=1658>

Butterwege, C. (2006) *Innere und aeussere Aufrüstung und Sozialabbau*, www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Globalisierung/butterwege.html

Gooby-Taylor P. (2001) "Sustaining state welfare in hard times", *Journal of European Social Policy*, Vol. 11, No 2, May : 133-147

Frieling H.D. (2001) *Armutslage in Goettingen*, www.geogr.uni-goettingen.de/wiego/vonfrieling/Armut2001.pdf.

Hensche, D. (2005) "Arm aber frei?-vom freiheitlichen Gehalt des Sozialstaatsgebots", *Blaetter für deutsche und internationale Politik*, 4/2005, <http://www.linksnet.de/artikel.php?id=1878>

Heidenreich M. (2006) *Die Entwicklung des "Sozialen Europa"* www.uni-bamberg.de/sowi/europastudien/dokumente/sozialeseuropa.pdf.

Jens A. (2002a) "Modernisierung als Peripetie des Sozialstaats?", *Berliner Journal für Soziologie*, 12(1) : 5- 35

Jens A. (2002b) "Besser als sein Ruf "; *WZB Mitteilungen* 98, Dezember 2002 : 24- 28

Kapani M. (2002) *Politika Bilimine Giriş*, 14. Basım, Bilgi Yay.

Lessenisch, S. ve Hesse M.(2004) *Ein neues Leitbild für den Sozialstaat*, Otto-Brenner-Stiftung (Edit),Berlin

Lexikon der politik (2003) Legitimitaet, www.politikwissen.de/lexikon/legitimitaet.html

Lipl B.(2001) *Soziale Sicherheit durch den Sozialstaat?* , www.gesis.org/Publikationen/Zeitschriften/ISI/pdf-files/isi-26.pdf

Lucke D.(1995) *Akzeptanz und Legitimitaet in der Abstimmungsgesellschaft*, Leske und Budrich.

Müller A.(2005) *Die Reformlüge*, Droemer-Knauer

Mütevellioğlu N.(2006) "Sosyal devlet bireysel özgürlükleri sınırladı mı?"(Eylül 2006'da TODAİE Amme İdaresi Dergisi'nde yayımlanacak)

Nef R.(2002) *Der schweizerische Sozialstaat*,NF-Project, www.sozialstaat.ch/global/projects/security/nef_2pdf.

Nullmeier F.(2000) *Sozialstaat* , www.bpb.de/wissen/Sozialstaat.html.

Rosanvallon, P. (2004) *Refah Devletinın Krizi*, Dost Kitabevi, Ankara

Schröder W.M.(2002) *Politische Legitimitaet*, www.uni-konstanz.de/FuF/eu-Verfassung/pdf/Pub/legitimitaet.pdf.

Staerke C. (2003) *Soziale Diversitaet,Ungleichheit und Wahrnehmung des Sozialstaats*, www.sozialstaat.ch/global/projects/security/staerke/active.html.

Statistisches Bundesamt (Edit.) (2004) *Datenreport 2004*, 2. Auflage

Talos E. ve Fink M. (2001) *Der österreichische Wohlfahrtstaat*, univie.ac.at/TalosFink/Welfarestate.pdf.

Ullrich C.G. (2000) *Die soziale Akzeptanz des Wohlfahrtsstaates*, Arbeitspapiere,Mannheimer Zentrum für Europaeisheforschung, Nr.22

WZB (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung) -Mitteilungen (2001) "Wohlfahrtstaat und Klassen", Nr:93, September ,S.13-16

www.bpb.de/publikationen

www.mehr-freiheit.de/faq/sozpol.html, "Sozialpolitik ist unsozial"

www.sozialpolitik-aktuell.de/docs/

Çizelge 3: Almanya’da Devletin Sosyal Ödevleri Konusunda Yurtttaşların Görüşleri

	“ Sosyal güvenliğin sağlanması devletin ödevidir.”*					
	Batı			Doğu		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000
	%					
Toplam	90	87	85	99	97	93
Cinsiyet						
Erkek	91	85	83	99	96	90
Kadın	90	89	86	99	97	95
Yaş Grupları						
18-34 Arası	94	92	91	100	97	93
35-59- Arası	89	84	82	98	96	90
60 ve Üstü	88	87	85	98	99	96
Meslek Grupları						
Bağımsız Çalışan	83	74	75	98	83	83
Memur	90	84	77	100	94	82
Hizmetli	88	83	81	99	96	91
İşçi	96	92	89	98	100	90
İşsiz	96	93	91	99	99	96
Emekli	87	89	86	98	98	96
İdeolojik Tercih						
Sol	92	89	89	99	98	93
Orta	90	88	84	99	96	92
Sağ	88	82	79	99	93	91
S.Parti Tercihi						
Sosyalist	-	-	-	100	99	92
Yeşiller	90	89	86	99	98	91
Sos. Demokrat	93	91	87	98	96	94
Sağ	85	80	77	98	92	86
Hıristiyan Demokrat	87	83	80	100	97	87

*Araştırmada deneklerin evet-hayır şeklinde yanıtlamaları istenen, bizim yer sınırı nedeni ile çizelge içinde kısalttığımız soru tam olarak şöyledir: “Devlet hastalık, işsizlik, yaşlılık gibi durumlarda yurtttaşların yeterli bir gelir elde etmesi için gerekenleri yapmak zorundadır.”

Kaynak: Statistisches Bundesamt (Edit), Datenreport 2004, 2.Auflage, S.654, Çizelge:4

Çizelge 4: Avrupa' da Sosyal Harcama kotaları* 1980-2003

Ülke	1980	1990	1998	2000	2003
Belçika	28,0	26,4	27,6	26,7	29,7
Danimarka	28,7	28,7	30,2	28,8	30,9
Almanya **	28,8(e.e)	25,4(e.e)	29,3(t)	29,5(t)	30,2(t)
Finlandiya	-	25,1	27,3	25,2	26,9
Fransa	25,4	27,6	30,5	29,7	30,9
Yunanistan	9,7	23,2	24,2	26,4	-
İngiltere	21,5	22,9	26,9	26,8	26,7
İtalya	20,6	18,7	15,5	14,1	16,5
İrlanda	19,4	24,3	25,0	25,2	26,4
Lüksemburg	26,5	22,6	21,7	21,0	-
Hollanda	30,1	32,4	28,4	27,4	28,1
Avusturya	-	26,7	28,4	28,7	29,5
Portekiz	12,8	15,8	22,1	22,7	-
İsviçre	-	33,1	33,4	32,3	33,5
İspanya	18,1	20,5	21,6	20,1	-
AB 12	24,3	25,5	27,4	27,1	-
AB 15	-	25,4	27,6	27,3	28,3

* GSYH.nın yüzdesi olarak; **e.e: eski eyaletler; t: toplam

Kaynak: www.sozialpolitik-aktuell.de/docs/2/tab/tabelle II3pdf ve II5pdf.(29.05.2006)